

Софија И. Мијовић¹
Универзитет у Крагујевцу
Филолошко-уметнички факултет
Катедра за германистику

ПРИДЕВИ ЗА БОЈЕ СА ИМЕНИЦОМ КАО ПРВИМ КОНСТИТУЕНТОМ У НЕМАЧКОМ ЈЕЗИКУ И ЊИХОВИ ЕКВИВАЛЕНТИ У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ²

У раду³ се анализирају придеви за боје са именицом као првим, односно детерминативним конституентом и њихови преводни еквиваленти у српском језику. У таквој творбеној конструкцији први непосредни конституент најчешће има семантичку улогу поредбене величине или указује на узрок који доводи до појаве одређене боје. Корпусном анализом издвојени су придеви за боју чију другу конституенту чине слободни *придеви* или конфикс *-farben*, а затим су анализирани и описане могућности преводне еквиваленције на српском за сваки творбени образац немачког језика понаособ. Истраживање је показало да реализација еквивалента у српском може бити условљена степеном сложености структуре именичког конституента у немачком, а тиме и могућностима његовог изражавања на српском, те семантичком везом између дате поредбене величине и боје.

Кључне речи: боја, придев, именица, детерминативна сложеница, конфикс, денотативна еквиваленција, формална еквиваленција

1. УВОД

Називи за боје, који уз помоћ модела слагања проширују постојећи инвентар основних боја, представљају посебну групу унутар науке о творби речи (уп. Флајшер, Барц 1995; Оксар 1961). Њихова употреба проистиче из сталне потребе и тенденције говорника ка новим лексичким јединицама за означавање боја (Флајшер, Барц 1995: 236). Као најпродуктивнији модел у немачком језику јављају се придеви за боје са именицом као првим непосредним конституентом (НК), попут нем. *seegrün* или *theatermantelrot*. Наиме, услед празнине у постојећем лексикону посеже се за сликовитим изразима ради што прецизнијег описа нијансе одређене боје, тиме што се нуде директне асоцијације на одређени објекат ванјезичке стварности (уп. Станић 2014: 10). Из

1 sofija.mijovic@filum.kg.ac.rs

2 Рад је урађен у оквиру пројекта 178014: *Динамика структура савременог српског језика*, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

3 Рад је изложен у виду усменог саопштења на VII научном скупу младих филолога Србије 28.03.2015. године на Филолошко-уметничком факултету Универзитета у Крагујевцу.

тог разлога дате лексичке јединице попримају најчешће околинални карактер, док мањи број подлеже процесу кодификације и лексикализације (Лоде 2006: 161). Стога, основни задатак овог истраживања представља утврђивање могућности превода немачких придевских сложенца за боје са именицом као првим конституентом на српски језик, будући да се наведени творбени образац у србистичкој литератури означава као непродуктиван и „нетипичан” за српски језик (Пешикан и др. 2010: 76).

Циљ рада јесте систематичан опис немачких придева за боје са именицом као детерминативном НК и њихових еквивалената у српском језику, те би овај рад представљао прилог како преводилачкој пракси, тако и настави немачког као страног језика. Истраживање је контрастивног карактера и темељи се на паралелно-преводном корпусу књижевном-уметничког стила, који обухвата романе *Blechtrommel* Гинтера Граса и *Zauberberg* Томаса Мана, као и њихове преводе на српски. Најпре су на језичком материјалу немачког, као полазног језика, издвојени придеви за боју, а затим класификовани на основу бинарне структуре, тј. реализованих НК. Творбено-синтаксичком анализом грађе установљена су два творбена обрасца за боје чији ће преводни еквиваленти бити предмет овог рада:

1. тип: [ИМЕНИЦА + ПРИДЕВ]

2. тип: [ИМЕНИЦА + КОНФИКС *-farben*]

Истраживањем нису обухваћене творбене конструкције са придевом као првим конституентом, будући да су придеви типа *dunkelblau* (срп. *шамнојлав*), *hellblau* (срп. *свејлојлав*) описани у постојећим контрастивним радовима на језичком пару немачко-српски (в. Мијовић 2018). Даље ће у раду бити приказани типови еквивалентних структура у српском као језику-циљу за сваки од два претходно наведена обрасца, а затим описани механизми уз помоћ којих се остварује формална или денотативна еквиваленција између јединица оригинала и превода.

2. ПРИДЕВИ ЗА БОЈУ ТИПА [ИМЕНИЦА + ПРИДЕВ]

Анализирана творбена структура немачког језика подразумева детерминативни међуоднос непосредних конституената, при чему први непосредни конституент сужава значење базе и ближе је семантички одређује⁴ (Флајшер, Барц 1995: 45–46; Доналис 2005: 58). Основински конституент без изузетка представљају придеви за боју у виду симплекса, док се као детерминативни конституент поред симплекса јављају и

4 Описани семантички процес може се представити и као семантичка модификација, иако је то појам којим се у лингвистичкој литератури претежно користи у грађењу деривата (Доналис 2005: 58).

сложенице. На корпусној грађи нису потврђени деадјективални придеви за боје, тј. деривати са суфиксом *-lich*, попут *gelblich*, *rötlich*, *bläulich* као основински конституенти у оквиру анализираних структура. Разлог томе лежи у чињеници да они већ указују на нијансу одређене боје, тј. на њен смањени интензитет што се постиже додавањем суфикса *-lich* на придевску базу (Флајшер, Барц 1995: 263), па тиме показују слабији творбени потенцијал ка конструкцијама овог типа. Стога се на основу корпусне анализе издвајају следеће структуре: 1. оба НК представљају симплекси (нпр. *zollgrün*, *krebsrot*) и 2. прва НК је реализована као сложеница, а базна НК као симплекс (нпр. *theatermantelrot*, *bierflaschengrün*), при чему (судећи према примерима из наше грађе) први представља учесталији творбени образац.

Семантичка анализа међуодноса детерминативног конституента и придевске базе показује да је реч о „поредбеним конструкцијама” – у литератури се називају још и компарационални придеви (Пимпел-Мадер и др. 1992: 83) – које представљају творбени механизам за изражавање истоветности, сличности или поређења (Флајшер, Барц

1995: 234; Лоде 2006: 161; Липка 1967: 39). Другачије речено, именица у функцији детерминативне НК представља објекат ванјезичке стварности који је „прототип” тј. „типичан носилац” нијансе одређене боје (Шварце 1985: 78). Тиме језик представља начин вербализације нашег мишљења и прилагођава се потреби да се конкретизују различите појаве из света око нас – у овом случају боје и њихове нијансе. Будући да се искуствени свет са когнитивне равни пројектује на језичку раван (Шухова 2014: 42–43), у виду детерминативног НК јављају се различите именице које припадају класи животиња, биљака и њихових плодова, пића, метала, природних појава, различитих материјала и предмета (уп. Штимац Љубас 2013: 99–100)⁵, као у примерима: *krebsrot*, *kastanienbraun*, *weinrot*, *goldgelb*, *nebelweiß*, *stahlgrau* и сл. Дакле, први НК модификује боју, тј. језички прецизира нијансу, чиме се стварају креативни и сликовити изрази, а јединица језика претвара у менталну представу. Сложенице ове врсте представљају израз језичке економије будући да се у језику јављају конкурентне поредбене конструкције као у примеру *goldgelb* → *gelb wie Gold* (уп. Лоде 2006: 159). Тако се њихов поредбени потенцијал најбоље уочава кроз парафразу *'X ist B, das A ähnelt/gleich'*⁶ (в. Лоде 2006: 166). Семантички гледано, у германистичкој литератури поређење као категорија представља најпродуктивнији творбени образац придева за боје (Доналис 2005: 77). У даљој анализи показаће се да су осим поређења могући и други односи о чему ће бити речи у наставку рада.

Придевске детерминативне сложенице за боју у немачком језику, односно сложени придеви са именицом као детерминативним НК,

5 Готово идентичне категорије се јављају и у мађарском језику (уп. Андрић 2012).

6 А представља именицу, тј. детерминативни НК придева, В придев за боју, тј. основински конституент, док Х маркира именицу уз коју се придевска сложеница реализује.

одређени су творбеном структуром именица + ПРИДЕВ, док се у преводу на српски ова структура може изразити различитим еквивалентним структурама:

- а. детерминативним сложеницама типа [ПРИДЕВ + ПРИДЕВ]
- б. придевском фразом [ПРИДЕВ + КАО А]
- в. придевском фразом [ПРИДЕВ + ОД А]
- г. именичком фразом у генитиву
- д. придевским дериватима

Из дате класификације се може видети да се јединице језика изворника на српском изражавају како творбеним, тако и морфосинтаксичким средствима, која ће у наставку бити детаљно анализирана и описана.

2.1. ЕКВИВАЛЕНТИ ТИПА [ПРИДЕВ + /-О-/ + ПРИДЕВ]

Између оригинала и превода успоставља се еквиваленција на творбеној равни, будући да су крајњи продукти превода у примерима (1)–(4) придевске сложенице. Ипак, апсолутна формална еквиваленција изостаје будући да јединице превода представљају творбени образац [ПРИДЕВ + /-о-/ + ПРИДЕВ]⁷. Та еквивалентна веза остварује се у оквиру

бинарне творбене конструкције детерминативног типа, с тим да долази до преклапања основинских конституената у оба језика, нпр. *stahlgrau* → челично-сив⁸. Истовремено долази до неподударности приликом реализације првог конституента, који у српском представљају придевски деривати. Та разлика је очекивана будући да српски показује слаб творбени потенцијал за тип сложеница [ИМЕНИЦА + ПРИДЕВ]. Тако се као детерминативни НК у српском језику јављају деноминални придеви настали процесом синтаксичке транспозиције, тј. додавањем суфикса *-ан/-ни* и *-ски* на именицу (нпр. *злашан* + /-о-/ + *жуи* → *злашножуи* или *морски* + /-о-/ + *зелен* → *морскозелен*). Управо та именица функционира у немачком као детерминативни НК. Упореди:

немачки

српски

7 У оквиру овог рада неће бити анализиран статус интерфикса, тј. спојног вокала у немачким и српским придевским сложеницама, будући да је дата проблематика већ обрађивана у постојећој литератури (в. Мијовић 2018: 181).

8 Према *Правовису српскога језика*, писање са цртицом карактеристично је за примере попут *лимун-жуи*, *небо-йлав*, док се придевске сложенице за обележавање нијанси са придевом као пишу спојено. (Пешикан и др. 2010: 76, 87). У датом примеру задржан је начин писања забележен у оригиналном корпусу (в. Пример 1).

Da sei, sagte er aus seiner knotigen Тамо – причаше он из свог Kehle und unter seinem behängenden чворноватог грла, испод обешених Schnurrbart hervor, der Dampfher hervor, der Dampfher бркова – тамо брод изгледа сасвим ganz winzig erschienen gegen den мајушан према огромним стенама ungeheuren Felsen und die stahlgraue и **челично-сивој** површини мора. Fläche des Meeres. (Mann 2009: 746) (Ман 2003: 524)

Hans Castorp erinnerte sich später, Ханс Касторп се касније сећао да daß Madame Chauchat während dieser је тога дана о ручку мадам Шоша Mahlzeit einen **goldgelben** Sweater mit носила **златножути** свитер са großen Knöpfen und bordierten Taschen великим дугметима и оперваженим getragen hatte, [...] (Mann 2009: 233) џеповима, [...] (Ман 2003: 169)

[...] und mußte dann doch zusehen, wie [...] а после је ипак морала да гледа der Kerl den Pferdekopf auf die Steine како је онај човек бубнуо коњску klatschte, wie die kleineren, **seegrünen** главу о стење, како су из чупаве главе Aale aus den Zotteln fielen. (Grass 1962: почеле испадати **морскозелене** 411) јегуље. (Грас 1982-II: 164)

[...] Dunkelgrau trug er sich und nicht [...] била је тамносива, не **zollgrün**; er war Museumswärter im **царинскозелена**; постао је чувар у Schiffahrtsmuseum. (Grass 1962: 151) Поморском музеју. (Грас 1982-I: 179)

У срб(окроат)истичкој литератури се овим суфиксима приписује опште значење: *-ан/-ни* има опште-описно значење, тј. „исказује неку особину у вези са дотичном именицом” (Клајн 2003: 261), док се суфиксу *-ски* приписује значење *'који се односи на А'* или *'који је својствен А'* (уп. Бабић 2002: 408–409), при чему А представља мотивну именицу. Управо тиме се постиже аспект поређења са денотатом из вањезичке средине као и денотативна еквиваленција између оригинала и превода. У примерима (1)–(3) се у оба језика истиче нијанса специфична за *метал*⁹ (овде *челик* и *злато*) или *море*, док је у примеру (4) заправо изражена нијанса зелене боје у односу на боју униформе коју носе припадници царине, а не царину (нем. *Zoll*) као институцију.

2.2. ПРИДЕВСКА ФРАЗА ПРИДЕВ + КАО А]

Немачки придеви за боју могу као еквиваленте у српском имати и придевске фразе са поредбеном конструкцијом *као А*¹⁰. Денотативна еквиваленција се остварује тиме што се основинска НК немачке сложенице на српском реализује као нуклеус придевске фразе, док се први НК реализује у виду именице у оквиру поредбене конструкције, као у примерима нем. *ziegelrot* → срп. *црвен као ојека*. Будући да српски језик не показује тенденцију ка творби сложеница *именица + придев*, значење се преноси уз помоћ аналитичких, тј. описних форми. Корпус показује да поредбена конструкција може бити или у препозицији (нпр. *као кайран мрка*) или у постпо-

9 Слична појава се запажа и у поређењу датих придева на језичком пару италијанско-српски (уп. Лазаревић 2010: 652).

10 У примерима из нашег корпуса не налазимо и друге поредбене конструкције *йоуиш/на + именица* које описује В. Штимац Љубас (2013: 99).

зицији (нпр. *црвен као опека*) у односу на нуклеус. На корпусу је нађен велики број потврда за дати тип еквиваленције. Упореди:

[...] und sah die beiden fast gleichgroßen, [...] два скоро једнако велика отврдла **teerbraun** ins Gelb übergehenden испупчења, **као катран мрка**, са прелазима у жуто. (Грас 1982-II: 120)
(Grass 1962: 370)

[...] riesig, **kohleschwarz** und [...] огромна, **као угаљ црна** и
unübersehbar [...] (Grass 1962: 445) неизмерна [...] (Грас 1982-I: 200)

[...] ein dampfendes **krebsrotes** Fleisch [...] **као рак црвено** месо које се
[...] (Grass 1962: 242) пушило [...] (Грас 1982-II: 274)

Die Vettern, der eine **ziegelrot** im Рођаци су – један у лицу **црвен као**
Gesicht, der andere bronziert, gingen **опека**, други мрк као бронза – ишли
im baren Anzug, da Mäntel lästig без врскапута, јер би им под овим
gewesen wären in diesem Sonnenprall, жарким сунцем, [...] (Ман 2003: 288)
[...] (Mann 2009: 410)

[...] dessen Lippen **blutrot** in seinem [...] она је играла са пјероом чије су
geweißten Antlitz leuchteten, und **као крв црвене** усне сијале на белом
dessen Augen denen eines Albino-лицу а очи му биле црвенкасте као у
Kaninchens glichen. (Mann 2009: 413) албино кунића. (Ман, 2003: 304)

[...] als Maria, mausgrau von Farbe, [...] нешто тврђа од Марије, боје
mit einem bläulichen Leibring, sehr сивог мишјег крзна, са прстеном од
fügsam und mild im Charakter und плавичасте хартије, врло послушна
und zu **schneeweiß**er, haltbarer Asche, и благог карактера, а остављала је
in welcher die Adern des Deckblattes пухор, **бео као снег**, који се није
stehenblieben, so gleichmäßig sich крњио [...] (Ман 2003: 626)
verzehrend, [...] (Mann 2009: 890)

Der kleine Hans Castorp betrachtete Ханс Касторп је посматрао ту глатку
den **wachsgelben**, glatten und käsig-материју, **као восак жуту** и сирасто-
festen Stoff, [...] (Mann 2009: 53) чврсту, [...] (Ман 2003: 49)

Die Eintretenden empfing Naphta, in На улазу их је чекао Нафта у собним
Schleifenschuhen auf **moosgrünem** ципелама, на застирачу **зеленом као**
Teppich stehend. (Mann 2009: 497) **маховина**. (Ман 2003: 354)

2.3. ПРИДЕВСКА ФРАЗА [ПРИДЕВ + ОД А (ГЕН)]

У корпусу немачког језика потврђени су и примери *nikotingelb*, *altersgrau* и *scharrot* чији преводни еквиваленти имају структуру *придевске фразе* са предлошком фразом *od + њенишив* као сателитом. Полазну јединицу језика изворника чине придеви између чијих НК влада узрочно-последични семантички однос. Другачије речено, први тј. детерминативни НК представља узрок за појаву тј. боју која је реализована као основински НК, односно, боја која се изражава представља последицу појаве изражене у првој НК. Таква семантичка релација између НК

наведених сложеница се може парафразирати на следећи начин: 'X ist B als Ursache von A' (уп. Флајшер, Барц 1995: 244, Лоде 2006: 167). Упореди:

[...] eine sensationelle Person mit [...] сензационална личност са **nikotingelben** beringten Fingern und прстима **жутим од никотина** и пуним kurzgeschnittenem Haar. (Mann 2009: прстења, дама кратко ошишане косе 689) [...] (Ман 2003: 485)

[...] Ein **altersgraues**, schlecht [...] једна **од старости сива**, лоше unterhaltenes Haus stand dort zum очувана кућа, [...] (Ман 2003: 280) Verkaufe, [...] (Mann 2009: 213)

[...], der seinen **schamroten** Kopf noch [...], који је увлачио своју **од стида** tiefer als nötig zwischen den Schultern **црвену** главу, [...] (Ман 2003: 280) trug, [...] (Mann 2009: 213)

Након што смо представили семантичке односе унутар немачке придевске сложенице, може се закључити да се денотативна еквиваленција на српском успоставља на следећи начин: узрочно значење изражено је генитивом са предлогом *од*, док именица у генитиву описује оно што је изазвало последицу (овде одређену боју или њену нијансу). Може се приметити да је ово једини тип придева за боју где се као прва НК јављају и апстрактне именице (уп. нем. *das Alter* срп. *стариј*, нем. *die Scham* → срп. *стиј*).

2.4. ИМЕНИЧКА ФРАЗА У ГЕНИТИВУ

Поређењем јединица оригинала и превода уочава се да се као преводни еквивалент дате творбене конструкције јавља *именичка фраза у генитиву*, што потврђују следећи примери:

Butzenscheiben **bierflaschengrüner** Једини прозор био је застакљен Natur verglasten das einzige Fenster. испушченим котуровима **боје зелене пивске флаше**. (Grass 1962: 434) (Grass 1982-II:113)

[...], dessen drei **weinrot** verhangene [...] чиа су три прозора, Fenster auf das rückwärtige Gärtchen прекривена завесама **боје црног вина**, гледала на вртић позади. blickten, ... (Mann 2009: 43) (Ман 2003: 42)

[...] etwas gedrungener als Maria, **mausgrau** [...] нешто тврђа од Марије, **боје сивог мишјег крзна**, са прстеном von Farbe, mit einem bläulichen Leibring, од плавичасте хартије, врло sehr fügsam und mild im Charakter, [...] послушна и благог карактера, [...] (Mann 2009: 890) (Ман 2003: 626)

[...] während sie ihr Fleisch in ein **strohgelbes** [...] она је излила своје месо у Badekostüm goß. (Grass 1962: 88) купаћи костим **боје сламе**. (Grass 1982-I: 113)

Нуклеус фразе у српском представља именица *боја* у генитиву, чији је сателит такође именичка фраза у генитиву (нпр. *зелене пивске*

флаше, црној вина, сивој мишјеј крзна, сламе). Запажа се да се као њен ну-келус не јавља придев са значењем боје (као у претходно описаним ти-повима еквиваленције), овде *grün, rot, grau* и *gelb*, већ његову функцију преузима именица *боја*. Тиме се у форми њеног сателита реализују и прва НК и/или основинска НК немачког придева: величина са којом се нијанса пореди изражава се именицом у генитиву, док се боја јавља у виду придева у атрибутивној функцији уз поредбену величину: зелене џивске флаше, црног вина, сивог мишјеј крзна. У примеру (19) на српском долази до изостављања одреднице за боју и денотативна еквиваленција се успоставља 'директним поређењем са денотатом' (уп. Станић 2014: 10): нем. *strohgelb* → *боје жуће сламе*.

[...] hübsch war sie, von blühender [...] врло лепа: дивних, свежих образа
Gesichtsfarbe und hoher Brust, mit и високих груди, **кестењасте** косе,
kastanienbraunem, angenehm wellig пријатно таласасте и лепо зачешљане,
geordnetem Haar, runden braunen, округлих, смеђих, детињих очију и са
kindlichen Augen und einem kleinen малим рубином на лепој руци. (Ман
Rubin an ihrer schönen Hand. (Mann 2003: 82)
2009: 101)

Und Peeperkorn [...] erzählte mit [...] причао је до шапата спуштеним
flüsternd herabgesetzter Stimme und гласом о **пепељастом** грању [...] (Ман
hochgezogener Stirnlineatur von dem 2003: 512)
aschgrauen Geäst, dem... (Mann 2009:
729)

[...] mit dem Himmel, der ebenso [...] са небом, које је било исто тако
nebelweiß war wie sie, und von dem **магличасто**, као и они, и за које се није
man nicht wußte, wo er anfang; (Mann знало где почиње; (Ман 2003: 424)
2009: 602)

[...] duldeten sie mich eher, freiwilliger [...] трпела ме је лакше, добровољније
und länger unter den **kartoffelfarbenen** и дуже под сукњама **боје кромпира**.
Röcken. (Grass 1962: 174) (Грас 1982-I: 203)

[...], **zwiebfarbene** Haut, häuteten, [...] љуску **боје лука**, љуштили, док лук
bis die Zwiebel gläsern, grün, weißlich, не би постао стакласт, зелен, белкаст,
feucht, klebrig wäßrig wurde, roch, nach влажан, лепљиво воден, воњао, воњао
Zwiebel roch, [...] (Grass 1962: 437) на лук, [...] (Грас 1982-II: 192)

»Ach würdest du mir zwei weiße „Ах, Марија, би ли ми купила две
Oberhemden, eines mit feinem кошуље, једна да буде на узане пруге,
Streifen, eine hellgraue Krawatte und затим једну светлосиву кравату и
eine **maronenfarbene** kaufen? (Grass једну **боје кестена**? (Грас 1982-II:
1962: 372) 122)

»Ein beringtes, **fleischfarbenes** und Опрстењен и покретљив штапић **боје**
bewegliches Stöckchen?« (Grass 1962: **меса**. (Грас 1982-II: 226)
471)

[...], weil er ja später in die Wüste ging, ein **schokoladenfarbenes** Zottelfell, **боје чоколаде** – то зато што је касније отишао у пустињу – оно му је покривало пола груди, трбух и пимпек. (Grass 1962: 114) Иван је имао на себи чупаво руно

Drei einen Teppich mitziehende Stufen führten zur grünsilbrig gewandeten Jungfrau, [...] und zum **kochschinkenfarbenen** Jesusknaben hinauf. (Grass 1962: 114) Три ћилимом прекривене степенце водиле су горе ка зеленосребрнасто одевеној Богородици, [...] и дечаку Исусу **боје куване шунке**. (Грас 1982-I: 140)

Die ersten, so schönen, **rosenholzfarbenen** Häute wurden achtlos zur Seite geschoben. (Grass 1962: 444) Прве, тако лепе љуске **боје ружиног дрвета** грубо су одстрањене. (Грас 1982-II: 198)

[...] er hatte so einen **eisenfarbenen** Backenbart und so ein rotes Gesicht ... (Mann 2009: 186) [...] имао је залиске **боје гвожђа** и једно од оних црвених лица ... (Ман 2003: 138)

Da drückte er, [...] auf ein Knöpfchen jenes **elfenbeinfarbenen** Schaltbrettchens, das er zwischen Knien und Händen hielt. (Grass 1962: 463) Он [...] притиснуо је једно дугменце на разводној таблици **боје слоноваче** што ју је држао између колена и руке. (Грас 1982-II: 218)

Дакле, као нуклеус фразе фунгира именица *боја* у генитиву, чиме се остварује еквивалентна веза са немачким сегментом *-farben*. Као сателит нуклеуса реализује се именица у генитиву која је у оквиру немачког придева изражавала боју, тј. нијансу те боје која се пореди са одређеним денотатом (уп. Штимац Љубас 2013: 101). Уколико се као прва НК немачког придева јави сложеница (нпр. *kochschinken-, rosenholz-*), онда се у српском јављају генитивске фразе чији нукелус и сателит осликавају синтаксичко-семантичку структуру полазне јединице (нпр. *куване шунке, ружиног дрвета*). Упореди:

fleischfarben → *боје меса*
kartoffelfarben → *боје кромџира*
kochschinkenfarben → *боје куване шунке*
rosenholzfarben → *боје ружиног дрвета*

Er war von dem sehr braunen Typus, den seine blonde Heimat nicht selten hervorbringt, und seine ohnehin dunkle Gesichtshaut war durch Verbrennung je od sunca gotovo **као бронза**. (Ман бенахе **bronzefarben** geworden. 2003: 31) (Ман 2009: 27)

[...] daß es ein Jammer war, während die **elfenbeinfarbene** Levi, mit halbgeschlossenen Augen und die flachen Hände im Schoß in der Stuhllehne ruhend, [...] (Mann 2009: 171)

Den Rand ihres Filzhutes hatte sie mit einem unter dem Kinn gebundenen **olivfarbenen** Schleier seitlich niedergebogen, was ihr so reizend stand, daß [...] (Mann 2009: 774)

[...] um den Streichen des Todes die gelbe Brust zu bieten, und betrug sich so fort, bis ein Hustenanfall, der ihm dünnen, **rosenfarbenen** Schaum auf die Lippen trieb, seine Rodomontaden erstickte und die Vettern veranlaßte, auf den Zehenspitzen hinauszugehen. (Mann 2009: 398)

[...] meine arme Mama im marineblauen Frühjahrmantel mit den **himbeerfarbenen** Aufschlägen, Matzerath im Paletot, Jan Bronski mit Sammetkragen, an Oskars Matrosenmütze das Band mit goldgestickter Inschrift »SMS Seydlitz« gehörten mit zur Partie, [...] (Grass 1962: 410)

[...] да је то било јадно видети, а госпођа Леви, са лицем **као слоновача**, полуотворених очију и с рукама положеним на колена крај наслона столице [...] (Ман 2003: 128)

Руб свог филцаног шешира беше мало повила у страну помоћу вела **маслинасте** боје, чији су јој крајеви били везани испод браде [...] (Ман 2003: 544)

Он је млатарао рукама, раздрљиво је кошуљу да ударцима судбине поднесе своје жуте груди, и тако се понашао док напад кашља није угушио његово хвалисање и на усне му натерао ретку, **ружичасту** пену, а рођацима дао повода да на прстима изађу из собе. (Ман 2003: 280)

[...] моја сирота мама у маринскоплавом пролећном огртачу са **малинастим** реверима, Мацерат у палетоу, Јан Бронски са сомотском јакном, на Оскаровој морнарској капи трака са златним натписом „СМС Зајдлиц“ такође су спадали овамо... (Грас 1982-II: 163)

4. ЗАКЉУЧАК

Истраживање спроведено у овом раду показује да је број еквивалената у српском језику далеко већи него што је било очекивано, будући да немачком творбеном обрасцу именица + придев одговара чак пет различитих еквивалентних структура (в. поглавље 2). Једина формално еквивалентна структура немачким детерминативним сложеницама која се на српском јавља у оквиру истог творбеног модела, односно композиције, јесте придев + придев. Упркос томе не може се говорити о апсолутној формалној еквиваленцији јер детерминативни НК припадају различитим класама: у немачком именицама, у српском придевима на *-ни/-ски*. Као њима конкурентна форма, нарочито када је реч о броју забележених примера на корпусу, јављају се придевске фразе са поредбеном конструкцијом *као А*. Реч је о морфосинтаксичким конструкцијама које одговарају парафрази значења немачког придева. Нарочито су погодне у случајевима, када за именички конституент не-

мачког придева не постоји адекватни деноминални израз у српском, услед чега се не може остварити еквивалентни творбени образац ПРИДЕВ + ПРИДЕВ (као нпр. код придева *krebsrot* или *teerbraun*). Судећи према корпусној грађи, трећи тип еквивалената, ПРИДЕВ + од А (ГЕН) јавља се уколико је првим НК изражена узрочна веза са нијансом дате боје. Еквивалентне структуре у виду именичке фразе са именицом *боја*, као и у виду придевских деривата, забележене су не само код детерминативних придева ИМЕНИЦА + ПРИДЕВ већ и код придева са конфиксом, и у наставку ће бити ближе описане.

Изостанак кореспондентног творбеног обрасца у српском за придеве типа ИМЕНИЦА + */-farben/* захтева реализацију три еквивалентне структуре у српском језику: 1) именичку фразу са именицом *боја* (у генитиву) као нуклеусом, 2) директну поредбену конструкцију КАО + ИМЕНИЦА и 3) придевске деривате на суфикс *-астѝ*. Притом се као најдоминантнија структура на корпусу показала прва, а разлог томе лежи у чињеници да је структурно најприлагодљивија за преношење значењског опсега оригинала на српски. Та њена карактеристика је највидљивија када се као први НК немачког придева јави сложеница попут нем. *Kochschinken* (срп. *кувана шунка*) јер омогућава несметано усложњавање именичке фразе додавањем генитивских атрибута. Сличне могућности налазимо и код директног поређења са конструкцијом КАО + ИМЕНИЦА (нпр. *као бронза*), али сматрамо да приликом оваквог превода треба бити обазрив, будући да изостављањем именице *боја* или конкретног придева за боју може доћи до погрешних интерпретација и поређења са неком другом особином дате појаве или предмета (нпр. саставом, конзистенцијом и сл.). За разлику од претходна два случаја, где се еквиваленција реализује на морфосинтаксичкој равни, код придева на суфикс *-ски* еквиваленција се остварује на творбеној равни, али у оквиру другог творбеног модела – деривације. Иако се њима постиже денотативна еквиваленција, ова класа придева показује извесна ограничења, будући да се као еквиваленти именичком НК немачког језика јављају већ постојећи, у језику узуализовани примери попут *маслинастѝ*, те ова структура изостаје као еквивалент сложенијих и сликовитијих јединица оригинала.

Претходни опис типова еквивалената у српском, као и запажања изнета у закључном делу, дају нам увид у то које преводне могућности преводилац има пред собом када су у питању немачки придеви за боју, као и њихове предности и ограничења. Осим тога, показано је да реализација еквивалента може бити условљена степеном сложености структуре именичке НК у немачком, а тиме и могућностима изражавања на српском (као код придевских деривата), те семантичком везом између поредбене величине и боје. Када је реч о конкурентним формама, избор одговарајућег еквивалента је на преводиоцу, чији циљ треба да буде успостављање денотативне еквиваленције.

Извори на немачком језику

Grass 1962: G. Grass, *Blechtrommel*, Frankfurt am Main und Hamburg: Fischer Bücherei KG.

Mann 2009: Th. Mann, *Der Zauberberg*, FISCHER E-Books.

Извори на српском језику

Грас 1982-I: Г. Грас, *Дејци гобош*, Нови Сад: Издавачко предузеће „Братство-јединство”.

Грас 1982-II: Г. Грас, *Дејци гобош*, Нови Сад: Издавачко предузеће „Братство-јединство”.

Ман 2003: Т. Ман, *Чаробни бреј*, Београд: Моно и Мањана.

Литература

Андрић 2012: Е. Andrić, Nazivi za crvene nijanse u mađarskom jeziku, u: P. Novakov (ured.), *Zbornik za jezike i književnosti Filozofskog fakulteta u Novom Sadu*, књ. II, Novi Sad: Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet, 15–33.

Бабић 2002: S. Babić, *Tvorba reči u hrvatskome književnom jeziku*, Zagreb: Hrvatska akademija nauka i umetnosti, Nakladni zavod Globus.

Доналис 2005: E. Donalies, *Die Wortbildung des Deutschen, Ein Überblick*, Tübingen: Günter Narr Verlag.

Дуден 2008: *Duden Deutsches Universalwörterbuch*, Office-Bibliothek Express, Programmversion 5.0, Mannheim: Bibliographisches Institut & F. A. Brockhaus AG.

Клајн 2002: И. Клајн, *Творба речи у савременом српском језику 1*, Нови Сад: Завод за уџбенике и наставна средства, Институт САНУ.

Клајн 2003: И. Клајн, *Творба речи у савременом српском језику 2*, Нови Сад: Завод за уџбенике и наставна средства, Институт САНУ.

Лазаревић 2010: R. Lazarević, Morfosintaksičke osobenosti pridjeva za boje u italijanskom i srpskom jeziku, u: Lj. Subotić (ured.), *Susret kultura*, књ. I, Novi Sad: Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet, 649–654.

Липка 1967: L. Lipka, Wasserdicht und grasgrün. Zwei Wortbildungstypen der deutschen Gegenwartssprache, Mannheim: *Muttersprache, Zeitschrift zur Pflege und Erforschung der deutschen Sprache*, 77, Mannheim, 33–43.

Лоде 2006: M. Lohde, *Wortbildung des modernen Deutschen. Ein Lehr- und Übungsbuch*, Tübingen: Narr Verlag.

Мијовић 2018: С. Мијовић, Статус интерфикса у структури придевских сложеница у немачком и српском језику, Крагујевац: *Липар – часопис за књижевност, језик, уметност и културу*, XIX, 66, Крагујевац, 173–188.

Оксаар 1961: E. Oksaar, Über die Farbenbezeichnungen im Deutsch der Gegenwart, Mannheim: *Muttersprache Zeitschrift zur Pflege und Erforschung der deutschen Sprache*, 7–8, 71, Mannheim, 207–220.

Пимпел-Мадер и др. 1992: M. Pümpel-Mader, E. Gassner-Koch, H. Wellmann, *Das Adjektivkomposita und Partizipialbildungen: (Komposita und kompositionsähnliche Strukturen 2)*, Sprache der Gegenwart Bd. 80, Berlin: Institut für deutsche Sprache.

Пешикан и др. 2010: М. Пешикан, Ј. Јерковић, М. Пижурџа, *Правовис српскога језика*, Нови Сад: Матица Српска.

Станић 2014: Д. Станић, Концептуализација боја кроз категорију „топлоте“, у: Б. Димитријевић (уред.), *Језик, књижевност и култура*, Ниш: Универзитет у Нишу, 7–25.

Флајшер, Барц (1995): W. Fleischer, I. Barz: *Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache*, Tübingen: Max Niemeyer Verlag.

Шварце 1985: Ch. Schwarze, *Handbuch der Lexikologie*, Bodenheim: Athäneum.

Штимац Љубас 2013: V. Štimac Ljubas: Podrijetlo, sintaktička struktura i leksikografska obradba naziva za boje, *Studia lexicographica*, год. 7, 1 (12), 91–115.

Шухова 2014: J. Šuchová, Konzeptualisierung von Farben und ihre Spiegelung in Farbbezeichnungen im Deutschen und Slowakischen (kognitiv-semantische Ansicht), Bratislava: *Slowakische Zeitschrift für Germanistik*: Verb. der Deutschlehrer und Germanisten der Slowakei 6, 1, Bratislava, 42–57.

Sofija I. Mijović / ADJEKTIVE MIT SUBSTANTIVIERTEM ERSTGLIED ALS FARB-BEZEICHNUNGEN IM DEUTSCHEN UND IHRE SERBISCHEN ÄQUIVALENTE

Zusammenfassung / In der vorliegenden Arbeit werden Adjektive als Farbbezeichnungen mit substantivischem Erstglied im Deutschen untersucht, mit dem Ziel ihre Äquivalente im Serbischen festzustellen und systematisch zu beschreiben. Diese Klasse von Adjektiven, in der Literatur als Vergleichsbildungen bekannt, stellt ein hochproduktives Wortbildungsmuster im Deutschen, wobei Erstglieder die semantische Funktion „Vergleichsgröße“ spielen. Mit Hilfe von dem als Nomen realisierten Erstglied werden die Farbnuancen durch die Vergleichsbildung sprachlich verbalisiert. Die durchgeführte Korpusanalyse hat zwei Unterklassen von Adjektiven erbracht, deren Struktur folgendermaßen dargestellt werden kann *Typ 1*. [Nomen + Adjektiv] und *Typ 2*. [Nomen + Konfix *-farben*]. Der Schwerpunkt der Untersuchung liegt hauptsächlich in der Analyse der Äquivalenzrelationen zwischen den sprachlichen Einheiten des Deutschen als Ausgangssprache und des Serbischen als Zielsprache.

Schlüsselwörter: Farbbezeichnung, Adjektiv, Determinativkompositum, Konfix, denotative Äquivalenz, formale Äquivalenz

Примљен: 22. јуна 2019.

Прихваћен за штампу: јула 2019.